

DUM č. 7 v sadě

33. Inf-9 Počítačová lingvistika a typografie

Autor: Roman Hrdlička

Datum: 02.06.2014

Ročník: 3AV

Anotace DUMu: pravidla pro interpunkční znaménka a symboly spojovníku, pomlčky a znaménka mínus

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

7. Interpunkce, spojovník, pomlčka

Pravděpodobně nejvíce typografických chyb se dělá v použití a zápisu interpunkčních znamének (čárky, tečky, otazníku, vykřičníku, středníku, dvojtečky a výpustky) a symbolů spojovníku, pomlčky a matematického znaménka mínus. Proto tento díl budeme věnovat vyčerpávajícímu výčtu přidružených pravidel.

Interpunkční znaménka

- Píší se těsně za slovo bez mezery a následuje za nimi mezera, pokud nenásleduje další znaménko (pak bez mezery). Zde máme na mysli pouze situaci tečka+čárka nebo tečka+středník, jiná kombinace bezprostředně po sobě následujících interpunkčních znamének nesmí v textu nastat. Kombinace !! (silné zvolání), ?? (velmi udivená otázka) či ?! (volaná otázka) nechme do komiksů, kam patří.
- Pokud věta končí zkratkou nebo výpustkou, další tečka se nepíše. Tečka se také nikdy nepíše za nadpisem. Popisky a legendy k obrázkům se neukončují tečkou, dokonce ani tehdy, skládají-li se z více vět. V takovém případě vnitřní věty tečkami končí a poslední věta nikoliv.
- Je-li celá věta v závorkách, je tečka uvnitř a naopak:
Je to tak (a nejinak). Je to tak. (A nejinak.)
Stejným způsobem to platí i pro uvozovky (uvozujeme-li celou větu, např. v přímé řeči, je ukončovací interpunkční znaménko uvnitř uvozovek, uvozujeme-li jen slovní spojení, musí jako součást věty jeho ukončovací uvozovky předcházet koncovému interpunkčnímu znaménku).

Použití interpunkce

- Za dvojtečkou píšeme malé písmeno, následuje-li jedna věta (souvětí). Začíná-li po dvojtečce delší text nebo přímá řeč, píšeme po ní písmeno velké.
- Středník a tečka se užívají také při výčtu. Tečku použijeme, pokud jednotlivé položky tvoří větné celky, v takovém případě musí každá položka začínat velkým písmenem. Středník použijeme, pokud položky netvoří větné celky, pak jednotlivé položky budou začínat malým písmenem. Pokud seznam končí a věta jej tvořící za ním nepokračuje, jeho poslední položka se tečkou ukončuje vždy. Jednoduché pravidlo říká: pokud položka obsahuje podmět i přísudek, použijeme tečku, jinak použijeme středník.
- Čárku lze také použít při výčtu jednoduchého seznamu pojmů. V takovém případě lze před poslední položku místo ní dát spojku, za poslední položkou samozřejmě píšeme rovněž tečku.
- Za čárku v desetinném čísle mezery nepíšeme!
- Končí-li věta výpustkou (...), další tečka se nepřidává. Výpustka se píše jako speciální znak, nikoliv jako tři tečky (ve Wordu je na ni automatická oprava), i když za vyloženou typografickou chybu se použití tří samostatných teček bez mezer nepovažuje. V HTML používáme entitu *…*. Platí pro ni stejná pravidla jako pro jiná znaménka, takže stojí-li před slovem, je mezi ní a slovem mezera, pokud stojí za slovem, sází se bezprostředně za ně, ve výčtu po čárce s mezerou.

Spojovník (divis)

- používá se k označení dělení slov nebo jako spojovací znaménko ve složených výrazech.

- Při dělení se sází těsně k poslednímu písmenu první části děleného slova, pokud se použije jako spojovací znaménko, sází se bez mezer; např.: Praha 10-Strašnice, česko-anglický slovník. Ve výsledku se tedy kolem spojovníku nikdy nepíše mezera.
- Spojovník píšeme v podmínkových vazbách -li („jestli chcete“ → „chcete-li“). Nikdy jej nepíšeme ve spojkách končících na -li (neboli, zdali, pakli, jestli, ...)! To je velmi častá pravopisná chyba.
- Pokud je jako spojovací znaménko posledním znakem na řádku, je třeba jej zopakovat na začátku řádku následujícího.
- Spojovník je jediný znak z trojice spojovník, pomlčka, mínus, který lze napsat přímo na klávesnici.
- Je výrazně kratší a tlustší než pomlčka, i když v některých fontech je tento rozdíl méně znatelný.

Pomlčka

- naznačuje větší přestávku v řeči nebo od sebe výrazně odděluje části textu podobně jako čárka.
- Významově je rovna čárce, a tedy pomocí pomlček lze oddělit vloženou část věty.
- Pomlčkou (na rozdíl od spojovníku) nesmí začínat ani končit řádek. Výjimku tvoří situace, kdy pomlčku používáme k uvození přímé řeči; v tomto případě se přímá řeč nepíše do uvozovek a je od pomlčky oddělena mezerou.
- Pomlčka není na klávesnici. Ve Wordu ji zapisujeme zkratkou Ctrl+Num- nebo využijeme automatické opravy, která spojovník obklopený mezerami opraví na pomlčku. Třetí možnost je kód ANSI (Alt+0150). V systému L^AT_EX bude zápis -- (dva spojovníky za sebou) vysázen jako pomlčka. HTML entita pro pomlčku je *–*; existuje i delší (čtverčiková) pomlčka *—*; nebo též Alt+0151 používaná především při sazbě básní.
- Okolo větné pomlčky (na rozdíl od spojovníku) se píše mezery, pouze v případě, že místo pomlčky můžeme dosadit jakékoli slovo (až, do, versus, a – tzv. rozsahová pomlčka), okolo pomlčky mezery nepíšeme (7–9 dní, rychlík Praha–Most, otevřeno 8–12 h, komická dvojice Lasica–Satinský). Je ovšem nevhodné psát výrazy typu 3–5 000, jelikož připouštějí dvojí interpretaci.
- Nesprávné je použití pomlčky místo znaménka mínus, protože obraz neodpovídá výšce a někdy ani šířce znaménka plus (+).

Znaménko mínus

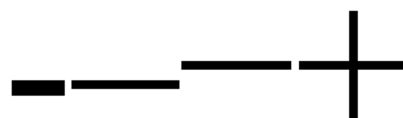
- můžeme zapsat pouze vložením symbolu nebo jako Unicode znak s hexadecimálním kódem 2212. V jazyce HTML používáme entitu *−*.
- Pokud vyjadřujeme záporné číslo, znaménko mínus přisazujeme před číslo bez mezery.
- Pokud píšeme matematický výraz, okolo znaménka mínus budou pevné mezery.

Zdroje:

<http://cs.wikipedia.org/>

<http://www.gymkrom.cz/web/ict/materialy/typo-pravidla.pdf>

https://www.pslib.cz/ke/Typografick%C3%A11_pravidla

Spojovník, pomlčka, mínus a plus ve fontech Calibri a Times New Roman